

08220

Internet Programcılığı II

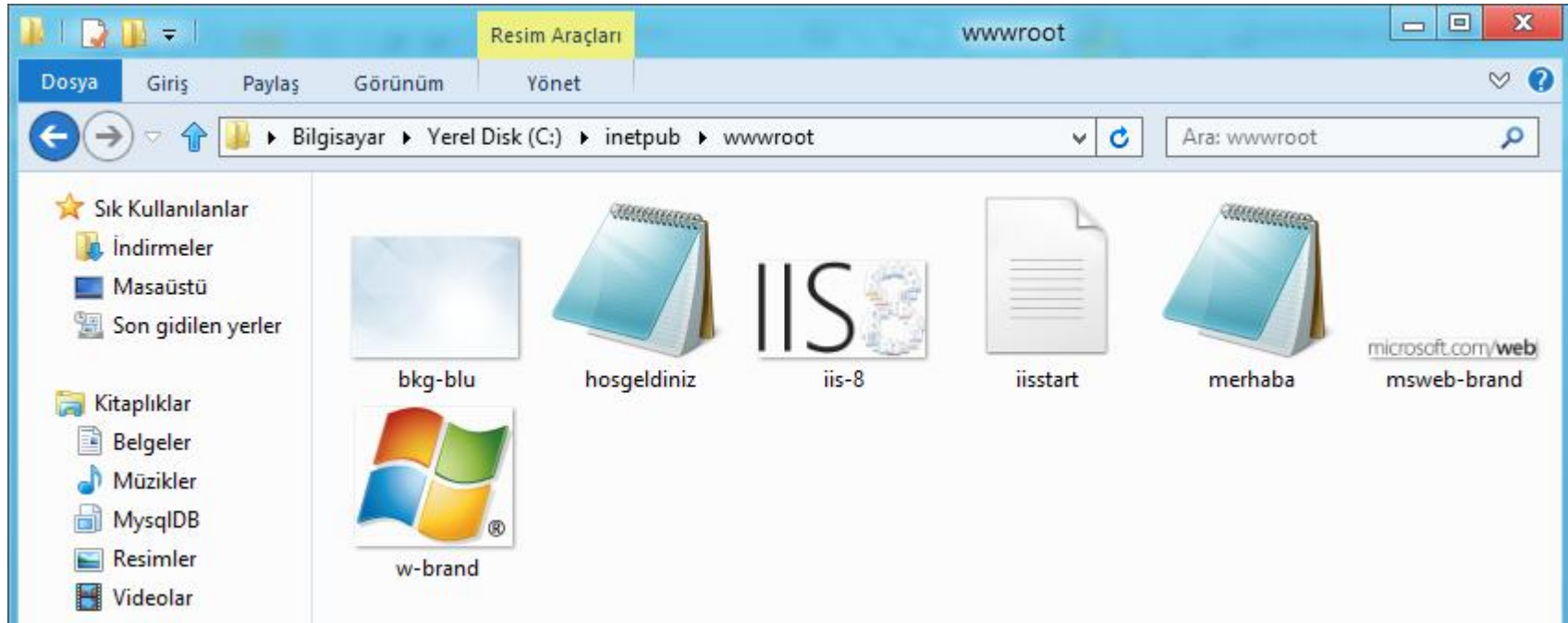
How to ASP Language

Elbistan Meslek Yüksek Okulu
2015 – 2016 Güz Yarıyılı

Internet'te ASP

- ASP teknolojisi ile oluşturduğunuz sayfaları, yani içinde ASP teknolojisinin gerektirdiği kodlar bulunan HTML dosyalarını, .asp uzatmasıyla kaydederiz.

Internet'te ASP

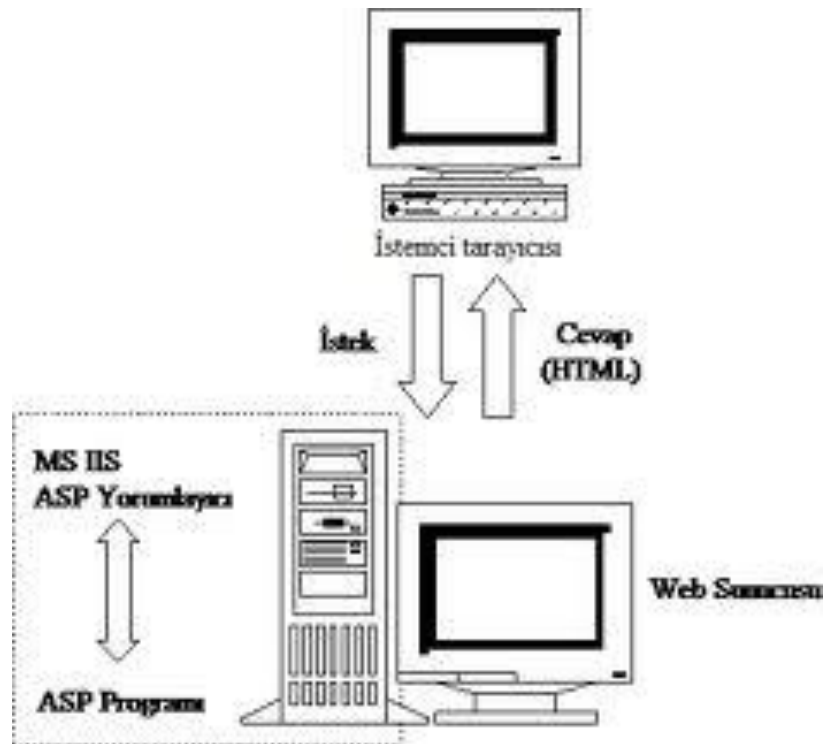
- Bu dosyalar talep edildiğinde, Web Server programı, eğer ASP teknolojisini tanıyorsa, talep edilenin ASP sayfası olduğunu dosya adının uzatmasından anlar; ve bu sayfayı ziyaretçiye yollamadan önce kendisi işleme tabi tutar.

Internet'te ASP

- ASP sayfamızdaki kodlar bir takım dinamik işler yapacaktır.
- Örneğin hesaplamalar, araştırmalar, veri tabanından veri çekme, dosya sisteminden dosya isteme gibi görevlerini yerine getirecek, ve ortaya çıkacak olan HTML dosyasını ziyaretçiye gönderecektir.

Internet'te ASP

- ASP internette nasıl çalışır.

Internet'te ASP

- ASP.DLL, kendisine bir .asp dosyasının geldiğini görünce, hemen ASP'lerin Anayasası olan global.asp'nin çalışıp çalışmadığına bakar.

```
<script language="vbscript" runat="server">
sub Application_OnStart
getcustomers
end sub
sub getcustomers
set conn=Server.CreateObject("ADODB.Connection")
conn.Provider="Microsoft.Jet.OLEDB.4.0"
conn.Open "c:/webdata/northwind.mdb"
set rs=conn.execute("select name from customers")
Application("customers")=rs.GetRows
rs.Close
conn.Close
end sub,br>
</script>
```

Internet'te ASP

- global.asa, tıpkı diğer ASP dosyaları gibi bir düz yazı dosyasıdır ve ASP programlarının çalışma koşullarını düzenleyen kuralları içerir.
- Global.asa dosyasına yeri geldiğinde tekrar bakacağız.

Internet'te ASP

- ASP dosyası hem HTML kodları içerir, hem de içinde bir Script diliyle yazılmış kodlar vardır.
- ASP'ye “program” özelliği kazandıran bu Script dili ile yazılmış kodlardır.

Internet'te ASP

- ASP.DLL, önce gelen .asp dosyasında hangi Script dilinin kullanıldığına bakar ve bunun için gerekli ortamı oluşturur; yani bu Script dilini yorumlayacak programı çalıştırır.
- Bu program Script'i yorumlar ve icra edilecek komutları icra eder.

Internet'te ASP

- ASP.DLL, icra edilen komutlar, işletim sisteminin yardımını istiyorsa;
  - veritabanından veri çekmek
  - dosya sistemine bir dosya açtırmak, yazdırmak, sildirmek gibi

bu yardımın edinilmesini de sağlar.

Internet'te ASP

- Bütün bu işlerin sonunda sizin yazdığınız HTML kodlarına ek yapmak;
  - Bir tablonun içini, çekilen verilerle doldurmak
  - Dosya sisteminden edinilen bir dosyanın içeriğini sayfaya aktarmak gibi

gerekiyorsa bu ekleri ASP.DLL yapar.

Internet'te ASP

- ASP.DLL, kendisine sevk edilen dosyayı satır satır okur ve önce dosyadaki ASP kodlarının gerektirdiği HTML değerlerini bulur; yani önce ASP icra edilir, gereği yerine getirilir.
- Sonra HTML bölümleri ile birleştirilip sonuçta sunucuya saf ve temiz bir HTML sayfası gönderilir.

Internet'te ASP

- Gönderilen bu sayfanın içinde bir satır bile ASP kodu bulunmaz.
- Eğer sayfanıza ziyaretçinin Browser'ında çalışması amacıyla Javascript veya VBScript kodları koydu iseniz, elbette bu kodlar HTML'in parçası olarak ziyaretçiye gidecektir.
- Giden sayfada artık ASP'ye ilişkin hiç bir şey kalmamış olacaktır.

Internet'te ASP

- ASP tekniğinin nasıl çalıştığını anladığımıza göre gerçekten ASP ile mesela Javascript arasındaki farkı anlamamız gerekir.
- ASP bir Server-Side Script teknolojisidir.
- Internet'te istemci ile sunucu arasındaki çizginin sunucu tarafına Server-Side (Sunucu Tarafı), istemci tarafına da Client-Side İstemci Tarafı) denir.

Internet'te ASP

- Server-Side'da çalışan Script programları da “Server-Side Script” (Sunucu Tarafı Script'i) adını alır.
- Dolayısıyla şöyle bir sayfa yaparsanız (merhaba.htm), bu sayfada Client-Side Script teknolojisi kullanmış olursunuz:

Server side script – Client side script

- İki örnekle konuyu pekiştirelim.

```
<HTML><HEAD>
<TITLE>JavaScript ile Tarih</TITLE>
<meta http-equiv="content-type" content="text/html; charset=ISO-8859-9">
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=windows-1254">
</HEAD>
<BODY BGCOLOR=WHITE>
<H1>Merhaba Dünya</H1>
<H2>Bugün:</H2>
<H3><SCRIPT LANGUAGE=JAVASCRIPT>
<!--
tarih = new Date();
document.write(tarih);
//--></SCRIPT>
</H3>
</BODY>
</HTML>
```


Internet'te ASP

- HTML sayfanıza `<SCRIPT>..</SCRIPT>` etiketleri arasına yerleştireceğiniz bu kodun çalışması için Server'ın hiçbir şey yapması gerekmiyor.
- Kodu Browser çalıştıracak ve günün tarihini size (Türkçeleştirmedeğiniz için İngilizce olarak) bildirecektir.

Server side script – Client side script

- İki örnekle konuyu pekiştirelim.

```
<HTML>
<HEAD>
<TITLE>VBScript ile Tarih</TITLE>
<meta http-equiv="content-type" content="text/html; charset=ISO-8859-9">
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=windows-1254">
</HEAD>

<BODY BGCOLOR=WHITE>
<H1>Merhaba Dünya</H1>
<H2>Bugün:</H2>
<H3>
<SCRIPT LANGUAGE=VBScript RUNAT=SERVER>
Response.write(Date)
</SCRIPT>.
</H3>
</BODY>
</HTML>
```

Internet'te ASP

- Bu kodu Server çalıştıracak. Bunu <SCRIPT> etiketinin içindeki “RUNAT” özelliği ile belirtiyoruz.
- (“Run,” çalıştır; “at” ise “içinde, üzerinde” anlamına gelir..)
- “RUNAT” “sunucu ...de çalıştır” gibi bir anlama sahiptir.

Internet'te ASP

- Burada RUNAT'ın karşısına yazdığımız SERVER ifadesi ile, Script'in Browser'a gönderilmeden önce Server'da çalıştırılmasını sağlıyoruz.
- Server'a “Bu Script'i Server'da Çalıştır!” demiş oluyoruz.

VBScript'te İşlemciler (Operatörler)

- Bilgisayar Operatörü ile program Operatörü arasında fazla bir fark yoktur.
- Her ikisi de verdiğiniz değerleri ya karşılaştırır bir sonuç bulurlar; ya da bu değerlerle aritmetik işler yapar ve bir sonuç ortaya çıkarırlar.

VBScript'te İşlemciler (Operatörler)

- Bilgisayar Operatörü daha sonra bu iş için sizden para ister; program operatörü istemez!
- VBScript'in operatörleri ve yaptıkları işler şöyle sıralanır:

VBScript'te İşlemciler (Operatörler)

<u>Operatör</u>	<u>İşlev</u>	<u>Sınıfı</u>
+	Toplama	Aritmetik
-	Çıkartma	
*	Çarpma	
/	Bölme	
^	Üssünü alma	
\	Tamsayı bölme	

VBScript'te İşlemciler (Operatörler)

<u>Operatör</u>	<u>İşlev</u>	<u>Sınıfı</u>
<u>Mod</u>	Modüler aritmetik	
=	Bir değişkenin değerine eşit olduğunu sınar Karşılaştırma	
<>	Bir değişkenin değerine eşit olmadığını sınar	
>and<	Bir değişkenin değerinden büyük veya küçük olduğunu sınar.	
>= and <=	Bir değişkenin değerinden büyük veya eşit, veya küçük veya eşit olduğunu sınar.	

VBScript'te İşlemciler (Operatörler)

<u>Operatör</u>	<u>İşlev</u>	<u>Sınıfı</u>
<u>And</u>	Bir veya daha fazla değişkeni test olarak karşılaştırır Mantıksal	
<u>Or</u>	Bir işlemin devamı için hangi koşulun oluşması gerektiğini sınar	
<u>Not</u>	Bir ifadeyi negatif hale getirir	
<u>XoR</u>	Sadece bir koşulun doğru olup olmadığını sınar	
<u>Eqv</u>	İki değişkenin eşitliğini sınar	
<u>Imp</u>	İki ifadede mantıksal implikasyon işlemi yapar.	

VBScript'te İşlemciler (Operatörler)

<u>Operatör</u>	<u>İşlev</u>	<u>Sınıfı</u>
<u>And</u>	Bir veya daha fazla değişkeni test olarak karşılaştırır Mantıksal	
<u>Or</u>	Bir işlemin devamı için hangi koşulun oluşması gerektiğini sınar	
<u>Not</u>	Bir ifadeyi negatif hale getirir	
<u>XoR</u>	Sadece bir koşulun doğru olup olmadığını sınar	
<u>Eqv</u>	İki değişkenin eşitliğini sınar	
<u>Imp</u>	İki ifadede mantıksal implikasyon işlemi yapar.	

Vbasic scriptte işlem yaparken parantez kullanırız.

VBScript'de Program Kontrolü

- İster Script diliyle, ister gerçek programlama diliyle yazılsın, bir bilgisayar programının varlık sebebi, çeşitli durumları değerlendirerek, belirli durumlarda belirli kararlar verebilmesidir.
- Bunu programın kontrol öğelerini kullanarak yaparız.

VBScript'de Program Kontrolü

- Programlar, bu öğeler sayesinde karşılaştırma yaparlar; belirli durumların oluşup oluşmadığını sınırlarlar; veya belirli bir durumun oluşmasına veya sona ermesine bağlı olarak bir iş yaparlar veya yapmazlar.
- Bunu sınımlamalarla (koşullu ifadelerle) veya döngülerle sağlarız. Kimi zaman da, programa (programın mantığı çerçevesinde) istediğimiz anda yapmakta olduğu işi durdurarak, başka bir işi yapmasını bildirebiliriz.
- Bunlara da Süreçler (veya Prosedürler) denir.

VBScript’de Program Kontrolü

Mantıksal Sınamalar

- VBScript’te programın karar vermesini sağlayan ilk kontrol ögesini “eğer ... ise... yap!” şeklinde özetleyebiliriz.
- VBScript bu işlemi iki ayrı ifadeyle yaparız:

If.. Else

- VBScript’in vereceğiniz bir durumun bulunup bulunmadığını sınamasını sağlar.

VBScript'de Program Kontrolü

Genel yazım kuralı şöyledir:

```
If şart Then
    [şart doğru ise yapılacak işler]
Else
    [şart doğru değilse yapılacak işler]
End If
```

Bir uygulama yapalım. Ama önceki diğer iki uygulamayı da yapıp kendi clientımızda bir klasöre depolayalım.

VBScript'de Program Kontrolü

```
<HTML><HEAD>
<TITLE>ASP İLE SAATE GORE SELAM</TITLE>
<META http-equiv="content-type" content="text/html; charset=ISO-8859-9">
<META http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=windows-1254">
</HEAD><BODY>
<H2><CENTER>
<%
If Hour (Now) <12 Then
    Response.Write "Günaydın! "
ElseIf Hour (Now) >= 18 Then
    Response.Write "İyi akşamlar! "
Else
    Response.Write "Tünaydın! "
End If
Response.Write "<BR>"
Response.Write "Site Onarım Sitesine Hoşgeldiniz"
%></CENTER>
</H2></BODY>
</HTML>
```

Internet Programcılığı II

Array Fonksiyonu

- VBScript'in kullanılmaya hazır bir çok fonksiyonu vardır; bunlardan biri olan Array ile dizi değişken oluşturabiliriz.
- Gunler(7) dizi-değişkenini gün adlarına yazarak oluşturmak istiyoruz.

```
<%  
Dim Gunler = Array ("Pazartesi", "Salı", "Çarşamba", "Perşembe", "Cuma",  
"Cumartesi", "Pazar")  
%>
```

- Bu şekilde hem dizi-değişkeni oluşturabiliriz; hem de değerlerini atayabiliriz.

Internet Programcılığı II

Array Fonksiyonu

- Bu suretle oluşturduğumuz dizi değişkenin üyelerine daha sonra sıra numaraları görüntülemek istediğimizde;

```
<%=Gunler(6)%>
```

- Tarayıcı ekranımızda “Pazar” yazacaktır. (Günler 1’den değil 0’dan başlar.)

Internet Programcılığı II

Neden Dizi (Array) Değişken

- Dizi değişken oluşturacağımıza, neden “ogrenci1,” “ogrenci2,” “ogrenci3” diye değişkenler oluşturmuyoruz ve bunlara değerler atamıyoruz?

Kötü bir soru!

- Dizi değişkenlerde bir değişkene ancak numarasıyla atıfta bulunabilirsiniz. Veya numara yerine bir başka değişkeni kullanabilirsiniz.

Internet Programcılığı II

Neden Dizi (Array) Değişken

```
<%  
....  
If Ogrenciler(OgrenciNo) = "Selami"  
...  
%>
```

- Böyle bir döngü ile yaptığımız “Ogrenciler” dizisinde “ogrencino” dizisinden değer almaktır.
- Aradığınız öğrencinin Selami olup olmadığını sınavabiliriz.

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfanumeric

- VBScript'te değişkenin metin mi, sayı mı olduğunu ayırt etmiyor muyuz?
- Başka programlama dillerinde bir değişkenin değeri harf ve rakamlardan oluşuyorsa, yani matematik işlem yapmaya elverişli değilse bunlara String (Alfanümerik, karakter değerler) denir.

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfanumeric

- Programlama dillerinde bir de matematik işlem yapmaya elverişli değişken türü vardır: Sayı (Number).
- VBScript, bir değişkene alfanümerik (karakter, metin) olarak atadığınız değeri çift tırnak içine almanızı ister.

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfanumeric

- Örneğin: Ogrenci(12) değişkeni için Necip değerini atamak istiyorsunuz: Necip kelimesini çift tırnak içine almak zorundasınız.
- Sayı olarak kullanacağınız değerleri ise tırnak içine almazsınız. (Sayı olarak kullanacağınız değerlerin sadece rakam olabileceğini söylemek gerekmez!)
- Fakat, işleri karıştıran nokta, VBScript açısından değişken türü diye bir şey olmamasıdır.

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfanumeric

- Visual Basic, küçültülüp Script dili haline getirilirken, değişken türü özelliği alınmamıştır. Bu durumda ortaya işleri karıştıran (veya kolaylaştıran) böyle bir durum çıkmış bulunuyor.
- Karışıklık, çift tırnak içinde verdiğiniz bir değeri matematik işlemde kullanmaya kalktığınızda karşınıza çıkabilir.
- Rakam olmayan bir karakter-dizisini bir değişkene tırnaksız olarak atadığınızda VBScript “tanımsız değişken” vermeye kalktığınızı söyleyerek, duracaktır.

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfanumeric

- VBScript'in bu eksikliğini gidermek için bazı ASP programcıları değişken adlarının önüne karakter-dizileri için “str” harflerini koyarlar: strAy, strOgrenciler, gibi.
- VBScript'in karakter-dizisi ve sayı değişkenleri nasıl ayırt ettiğini veya etmediğini bir kaç örnekle görelim.
- Şu kodu yazıp farklı varyasyonlarını çalıştıralım.

Internet Programcılığı II

```
<% Option Explicit %>  
<HTML>  
<%  
Dim Degisken(2), Toplam  
Degisken(1) = "Selami"  
Degisken(2) = "KELLE"  
Toplam = degisken(1) + Degisken(2)  
%>  
<% =Toplam %>  
</HTML>
```

Tarayıcıdaki çıktımız : “SelamiKELLE” değil mi?

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfanumeric

- Şimdi Degisken(1) değeri olarak tırnak içine alarak 5, Degisken(2) değeri olarak yine tırnak içinde 10 yazın.
- Programı tekrar çalıştırın. Sonuç? 510!?
- Tamam şimdi tırnakları kaldırın 5 ve 10 rakamlarını tırnaksız yazın. Sonuç? 15.

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfnumeric

- VBScript ayırım yapmıyor bile olsa, karakter-dizisi (String) iken toplama işleminde ard arda eklenmesinden (concatenate) kaynaklanıyor.
- Tırnakları kaldırdığınızda, VBScript bu değerlerin sayı olduğunu ve doğru işlemi, yani toplama işlemini yapıyor.
- Şimdi VBScript'in değişkenleri ele alış tarzını daha iyi kavramak için Degisken(1) değeri olarak tırnak işareti koymadan kendi adınızı, Degisken(2) değeri olarak da soyadınızı yazın ve programı çalıştırın. Ne sonuç aldınız?

Internet Programcılığı II

Numeric – Alfanumeric

- VBScript'in kullandığı tek tür değişkene variant denir.
- Variant, karakter-dizini (String) de olabilir, sayı (Number) da.
- Fakat bir variant'ın içindeki değer, veri olarak nitelendiğinde şu veri türlerinden birisidir.

Internet Programcılığı II

Veri olarak değişken türleri

- Boolean Değişkenin değeri ya True (doğru) ya da False (yanlış) olur; True'nun değeri -1 , False'un değeri ise 0 'dır.
- Byte 0 ile 255 arasında bir sayısal değer olabilir.
- Double Yüzen noktalı değer denilen veri türüdür. Pozitif sayılar için $4.9E^{-324}$ ile $1.8E^{308}$ arasında, negatif sayılarda $-4.9E^{-324}$ ile $-1.8E^{308}$ arasında bir değer alabilir.

Internet Programcılığı II

Veri olarak değişken türleri

- Date/Time Önceden belirlenmiş biçimlerde tarih ve zaman bilgisi içerir.
- Empty Tanımlanmış ancak henüz değer atanmamış (boş) değişken türüdür.
- Error Programın hata mesajlarını ve hata değerlerini tutar.
- Integer Noktalık bölüm içermeyen tamsayı verilerdir; değeri -32.768 ile +32.767 arasında olabilir.

Internet Programcılığı II

Veri olarak değişken türleri

- Long Noktalık bölüm içermeyen tamsayı verilerdir; değeri -2.147.483.648 ile 2.147.483.648 arasında olabilir.
- Null İçinde veri bulunmamak üzere tanımlanmış değişkenlerdir.
- Object Windows OLE Nesnelerini tutmak üzere tanımlanmış değişkenlerdir.
- Single Yüzen noktalı değer denilen veri türüdür. Pozitif sayılar için $1.4E^{-45}$ ile $3.4E^{38}$ arasında, negatif sayılarda $-1.4E^{-45}$ ile $-3.4E^{38}$ arasında bir değer alabilir.
- String Alfanumerik veri tutan değişkenlerin değeridir

Internet Programcılığı II

Sabit Değerler

- VBScript'te sabit değer atabilirmiyiz. Elbette
- Sabit değer, bütün ASP sayfası boyunca (hatta isterseniz, bütün site, yani Uygulama boyunca) değişmeden kalır.
- Bu değerleri Const (constant, sabit kelimesinden türetilme) komutuyla belirtiriz

Internet Programcılığı II

Sabit Değerler

```
Const DolarDeger = 1760  
Const SirketinAdi = "Web Tasarım ve Site Onarım A.Ş."  
Const Slogan = "Siteleriniz itina ile onarılır"
```

- Her yazdırma işlemi yaptırdığımızda const ile atanmış değeri tarayıcımıza yazdırmış oluruz.

```
<%Response.Write(Slogan)%>
```

08220

Internet Programcılığı II

Devamı haftaya...

Not Haftaya çok çalışacağız

